

PSICHOLOGIJOS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Psichologijos bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia psichologijos dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Psichologijos dalyku siekiama padėti mokiniams pasirinkti tolesnį gyvenimo kelią, būti pasiruošus pokyčiams ir iššūkiams, įgyti svarbaus asmeninio patyrimo, skatinti vidinį aktyvumą, kaip suteikiantį kryptį asmenybės raidai, ir išorinį aktyvumą, kaip ugdantį saviraišką, socialinius gebėjimus bei tarpasmeninius ryšius. Psichologijos dalyko programoje gilinamasi į savęs pažinimo, bendravimo bei sudėtingų psichologinių situacijų prevencijos problemas. Mokiniai, tyrinėdami pažinimo procesus, asmenybės savybes, komunikacinius procesus, ugdomi savęs tobulinimo, socialinių ryšių palaikymo nuostatas, gebėjimą spręsti savo asmenines psichologines problemas.

3. Psichologijos dalyko paskirtis – supažindinti mokinius su pagrindinėmis psichologijos mokslo sritimis (pažinimo psichologija, asmenybės psichologija, socialine psichologija), ugdyti mokinių kompetencijas, kurios įgalintų jauną žmogų taikyti psichologijos žinias gyvenime. Programa parodo psichologijos žinių praktinio pritaikymo ugdant savo asmenybę ir bendravimo įgūdžių galimybes, ugdo pozityvią nuostatą psichologinės pagalbos atžvilgiu. Pasirenkama Programa padeda labiau pažinti savo ir kito žmogaus asmenybę, suvokti sociume vykstančius procesus, pasigilinti į tarpasmeninius ryšius. Ugdomas jauno žmogaus gebėjimas tinkamai naudotis savo stiprybėmis, kompensuoti savo trūkumus. Ugdoma pagarba demokratinės visuomenės vertybėms: žmogaus orumui, laisvei, lygybei, tolerancijai.

4. Programoje išskirtos trys pasiekimų sritys: Savęs pažinimas ir tyrinėjimas (pažinimo ir asmenybės psichologija), Savęs pažinimas santykiuose su kitais (socialinė psichologija), Pagalbos sau ir kitam galimybių pažinimas. III–IV gimnazijos klasėse psichologija yra laisvai pasirenkamas dalykas. III gimnazijos klasėje siekiama suteikti žinių ir ugdyti gebėjimus, kurie padėtų suvokti žmogaus asmenybę kaip sudėtingą ir nedalomą visumą, skatintų mokinius atskleisti savąjį individualumą, suvokti savo ir aplinkinių stipriąsias bei silpnąsias savybes, suprasti emocinio pasaulio reikšmę ir sudėtingumą. IV gimnazijos klasėje mokiniams suteikiamos žinios leis geriau analizuoti žmonių tarpusavio santykius, taikyti efektyvesnius socialinės sąveikos būdus. Mokiniai suvoks bendravimo socialinėje grupėje ypatumus, išmoks analizuoti konfliktines situacijas ir pasirinkti tinkamą konflikto sprendimo strategiją. Bus atskleista bendrumo svarba saugant psichinę sveikatą.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

5. Psichologijos dalyko tikslas – ugdyti savarankišką asmenybę, gebančią kritiškai vertinti ir kūrybiškai panaudoti psichologijos mokslo žinias bei įgūdžius savo asmeniniame gyvenime bei tarpasmeniniuose santykiuose (renkantis savo gyvenimo kelią, sprendžiant problemas, teikiant pagalbą sau bei kitiems).

6. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

6.1. supažindinami su psichologijos mokslo žinių pagrindais: kognityviniais ir emociniais procesais, asmenybės savybėmis ir raidos dėsniais, bendravimo dėsniniais;

6.2. skatinami analizuoti, tyrinėti ir pažinti individualius savo ir kitų žmonių ypatumus, tarpasmeninių santykių dėsninumus, mokosi pagrįsti savo požiūrį į gyvenimo reiškinis psichologijos mokslo argumentais;

6.3. ugdomi nuostatą taikyti psichologijos žinias ir praktinius įgūdžius savo asmenybei tobulinti, gyvenimo efektyvumui didinti, problemoms spręsti;

6.4. skatinami rūpintis savo psichine sveikata, suvokti psichohigienos svarbą, pozityviai vertinti psichologinę ir psichoterapinę pagalbą.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

7. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, komunikavimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, kultūrinė ir skaitmeninė. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

8. Pažinimo kompetencija. Suvokia psichologijos dalyko tikslus ir uždavinius, geba paaiškinti psichologijos mokslo specifiškumą, naudojamus metodus, dėsninumus, ryšį su kitais mokslais. Geba, naudodamas psichologijos žinias, kelti klausimus ir rasti atsakymus apie save ir kitus. Atskiria pagrįstą psichologijos dalyko teiginį nuo nepagrįsto, geba argumentuoti. Žino psichologijos mokslo pagrindinius faktus, suvokia ir gali paaiškinti psichologijos žinių suteikiamą naudą. Identifikuoja alternatyvias problemas sprendimo idėjas.

9. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Giliau pažįsta savo asmenybę, sieja asmenines savybes su tikslingai iškeltais tikslais tobulėti. Stiprina pasitikėjimą savimi bei savo empatiškumą, toleranciją. Geba apibūdinti ir vertinti savo ir kitų emocijas. Geba vertinti ir apibūdinti, kaip emocijų išraiška gali paveikti kitus žmones. Moka išklausti kitokią nuomonę, konstruktyviai spręsti kilusius konfliktus. Geba save motyvuoti, įveikti sunkumus, geba išsikelti tikslą, formuoti ir pasiekti tarpinius tikslus, analizuoja ir argumentuotai paaiškina savo sprendimus. Analizuoja ir paaiškina, kokią įtaką daro įtampa, atpažįsta dirgiklius ir lanksčiai vertina situaciją. Kitiškai vertina gyvenimo būdo ir aplinkos įtaką sveikatai. Suvokia atsakomybę rūpintis savo psichine sveikata, suvokia psichohigienos svarbą ir pagrindinius principus.

10. Komunikavimo kompetencija. Taikydamas įgytas žinias apie save geba tikslingai formuoti asmeninį įvaizdį įvairiomis komunikavimo priemonėmis, giliau suvokia komunikacijos proceso dėsninumus, galimas komunikavimo klaidas, tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones. Taiko įvairias strategijas bendraudamas individualiai ir grupėje. Pasiruošęs užmegzti socialinius ir darbo santykius, įgyja tam reikalingų įgūdžių. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamasis įvairiais šaltiniais.

11. Kūrybiškumo kompetencija. Susipažįsta su kūrybinio mąstymo, vaizduotės ypatumais, mechanizmais. Savarankiškai kelia klausimus ir kūrybiškai analizuoja problemas, idėjas, galimybes, būsimus veiksmus apsvaisto iš įvairių pozicijų, prognozuoja, įvertina riziką. Mokiniai ugdomi motyvaciją kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, nuostatą nuolat keistis, tobulinti savo santykius bendruomenėje, inicijuojant pokyčius ir santykių dinamiką. Neapibrėžtose situacijose, krizinėse ir streso situacijose ieško kūrybinio sprendimo.

12. Pilietiškumo kompetencija. Suvokia pareigą ir darbą bendruomenei ir visuomenei kaip neatskiriamą savo asmenybės komponentą. Analizuoja savo vaidmenį bendruomenės procesuose, suvokia, kaip socialinė terpė daro įtaką asmenybės formavimuisi. Analizuoja bendruomenėje kylančias problemas iš psichologijos mokslo pusės, geba tinkamai išreikšti savo poziciją. Suvokia dalyvavimo bendruomenės veikloje svarbą asmenybės augimui. Motyvuojamas dalyvauti nevyriausybinių organizacijų (socialinių, kultūrinių), kurios padeda didinti psichologinį atsparumą, veikloje, skatinama savanorystė.

13. Kultūrinė kompetencija. Suvokia kultūros, kaip esminio asmens pasaulėvaizdį formuojančio komponento, svarbą, asmenybės formavimąsi kultūriniame (Lietuvos, Europos,

pasaulio) kontekste. Geba pažinti save ir esančius šalia, atsižvelgdamas į kultūrinį kontekstą. Ugdydamas savęs suvokimą kultūriniame kontekste, mokosi, kaip atpažinti kitą, suvokia, kaip svarbu žinoti kultūros panašumus ir skirtumus, mokosi išvengti stereotipinio mąstymo, išankstinių nuostatų. Pagrindžia ir kritiškai apmąsto savo ir įvairių kitų kultūrų poveikį elgesiui, patirtį, požiūrius ir įsitikinimus.

14. Skaitmeninė kompetencija. Mokosi tikslingai naudoti skaitmenines technologijas ieškodamas, apdorodamas ir pateikdamas informaciją, rengdamas pristatymus ir psichologijos projektus, bendraudamas ir bendradarbiaudamas; skatinamas atsakingas, saugus naudojimasis skaitmeniniais įrankiais, technologijomis, etiškas bendravimas skaitmeninėje erdvėje.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

15. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui, A, B), o raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

16. Savęs pažinimas ir tyrinėjimas (pažinimo ir asmenybės psichologija) (A). Mokiniai susipažįsta su pažinimo procesais, aptariami pojūčiai, suvokimas, dėmesio, atminties, mąstymo procesai. Aptariami pažinimo procesų veikimo mechanizmai, dėsniai. Ypatingas dėmesys skiriamas mąstymo procesui išryškinant kūrybinio mąstymo svarbą. Susipažįsta su pagrindinėmis intelekto teorijomis. Sudaromos sąlygos analizuoti savo pažinimo procesus, išbandyti atminties lavinimo, įsiminimo strategijas, kūrybinio mąstymo strategijas. Pristatomos populiarios asmenybės teorijos, analizuojami asmenybės raidos dėsniumai. Susipažįsta su temperamento, charakterio, motyvacijos, emocijų teorijomis. Praktinės veiklos metu giliau pažįsta savo asmenybę, numato tobulėjimo kelius. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

16.1. paaiškina dėmesio veikimo mechanizmą, atpažįsta dėmesio rūšis, paaiškina individualius dėmesio skirtumus. Paaiškina jutimų veikimo principus, individualius jutimų skirtumus. Įvardija įsiminimo, informacijos saugojimo trumpalaikėje ir ilgalaikėje atmintyje ir atgaminimo dėsniumus. Paaiškina mąstymo, kaip pažinimo proceso, ypatybes. Paaiškina vaizduotės veikimo ir kūrybinio mąstymo principus. Tinkamai vartoja intelekto sąvoką, paaiškina pagrindines intelekto teorijas (A1);

16.2. paaiškina holistinę asmenybės sampratą ir raidos dėsniumus. Atpažįsta esminius temperamento ir charakterio bruožus. Paaiškina asmens savęs suvokimo dėsnius. Tyrinėja teigiamo ir neigiamo savęs vertinimo požymius (A2);

16.3. mokydamiesi apie emocijų, motyvacijos prigimtį ir dėsniumus, paaiškina emocijų išgyvenimų svarbą žmogaus gyvenime, atpažįsta pagrindines emocijas, jų neverbalinius požymius. Pagrindžia emocijų ir jausmų įtaką bendravimui. Praktiškai susipažįsta su emocijų valdymo strategijomis. Atpažįsta asmens poreikius, interesus, lūkesčius ir paaiškina jų motyvuojantį poveikį (A3).

17. Savęs pažinimas santykiuose su kitais (socialinė psichologija) (B). Nagrinėdami tarpasmeninį elgesį: kaip žmonės komunikuoja, kaip suvokia ir kaip veikia vieni kitus, mokiniai susipažįsta ir mokosi analizuoti bendravimo ir socialinių santykių dėsnius, analizuoja sėkmingo bendravimo veiksnius ir bendravimo klaidas, asmens socialinės sąveikos grupėje ypatumus. Susipažįsta su konfliktų teorija, konfliktų įvairove, aptaria jų priežastis bei sprendimo strategijas. Praktinės veiklos metu ugdomi bendravimo, bendradarbiavimo, kasdienių gyvenimo ir bendravimo sunkumų įveikimo, konfliktų sprendimo įgūdžiai. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

17.1. paaiškina bendravimo proceso dėsniumus, komunikacijos sampratą. Atpažįsta pagrindinius žodinio bendravimo požymius, nustato jo rūšis. Paaiškina neverbalinio bendravimo svarbą žmonių tarpusavio supratimui, atpažįsta dažniausius neverbalinio bendravimo ženklus. Paaiškina efektyvaus bendravimo veiksnius, atpažįsta empatiją, grįžtamąjį ryšį, aktyvų klausymąsi (B1);

17.2. paaiškina socialinės grupės sampratą, palygina formalios ir neformalios grupės požymius. Analizuoja bendravimo grupėje dėsniumus. Paaiškina grupės nario statuso sąvoką,

palygina lyderio, atstumtojo, izoliuotojo statuso požymius. Atpažįsta ir apibūdina grupės socialinės įtakos asmeniui būdus (socialinį pastiprinimą, socialinį spaudimą, deindividualizaciją, manipuliaciją) (B2);

17.3. atpažįsta ir analizuoja konfliktų vaidmenį žmonių socialinėje sąveikoje. Paaiškina konflikto sąvoką, atpažįsta konfliktų rūšis. Analizuoja konfliktų kilimo priežastis ir požymius bei paaiškina galimas jų valdymo strategijas (B3).

18. Pagalbos sau ir kitam galimybių pažinimas (C). Mokiniai diskutuoja apie pozityvaus santykio su savimi ir kitais būtinybę, siekiant išsaugoti psichinę sveikatą. Susipažįsta su psichikos sutrikimų samprata, analizuoja streso, nerimo, priežastis, kartu su mokytoju ieško būdų, kaip padėti sau ir kitam. Paaiškina smurto kilmę, priežastis, išskiria jo rūšis. Diskutuoja apie ilgalaikes bei trumpalaikes pasekmes. Įvardija pagalbos galimybes smurto aukoms bei smurtautojams. Diskutuoja apie savižudybių priežastis, požymius, skatinami kreiptis pagalbos. Ugdomas psichologinis atsparumas įvairioms priklausomybėms. Apariamos galybės dalyvauti bendruomeninėje veikloje, atskleidžiant šio dalyvavimo svarbą sprendžiant psichologinių krizių, smurto, priklausomybių problemas. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

18.1. paaiškina psichinės sveikatos sampratą. Atpažįsta ir apibūdina pagrindinius psichinės sveikatos požymius. Paaiškina fiziologinių emocijų pagrindą (C1);

18.2. paaiškina streso ir nerimo poveikį psichinei sveikatai, jų kilimo priežastis ir požymius. Įvardija sunkių emocijų išgyvenimų (pokyčių, netekties, atstūmimo ir pan.) poveikį psichinei sveikatai. Analizuoja sunkių išgyvenimų priėmimo ir įveikimo būdus. Paaiškina psichikos ligų sampratą, išskiria psichoterapinės, psichiatrinės pagalbos esmę, paaiškina psichikos ligonių gydymo ir socializacijos principus. Įvardija savižudybių priežastis, analizuoja gresiančios savižudybės požymius, žino pagalbos būdus. Paaiškina smurto kilmę, priežastis, išskiria jo rūšis. Diskutuoja apie ilgalaikes bei trumpalaikes pasekmes. Įvardija pagalbos galimybes. Aiškina priklausomybių atsiradimo priežastis, atpažįsta psichologinius priklausomybių požymius, analizuoja priklausomybių prevencijos principus ir pagalbos būdus (C2);

18.3. paaiškina psichologinio atsparumo įtampai, stresui, asmenybinėms krizėms, priklausomybėms ugdymosi būdus, išbando sau tinkamus psichologinio atsparumo ugdymosi būdus. Analizuoja saviugdą įgūdžius, išbando jų tobulinimo būdus (C3).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

19. Mokymo(si) turinys. III gimnazijos klasė.

19.1. Įvadas. Psichologija – mokslinių ir praktinių žinių sistema.

19.1.1. Psichologija – mokslas tau ir apie tave. Nagrinėjamos šiuolaikinės psichologijos šakos, psichologijos žinių pritaikymo galimybės. Aiškinamasi, kokie yra psichologijos mokslo tyrimo metodai.

19.2. Pažinimo procesai.

19.2.1. Jutimai ir suvokimas. Aiškinamasi, kas yra jutimas ir suvokimas.

19.2.2. Dėmesys. Aiškinamasi, kas yra dėmesys ir jo lavinimas.

19.2.3. Atmintis. Aiškinamasi, kas yra atmintis ir kokie jos stiprinimo būdai.

19.2.4. Vaizduotė. Aiškinamasi, kas yra vaizduotė.

19.2.5. Mąstymo procesas. Nagrinėjamas mąstymo procesas; kūrybinis mąstymas.

19.2.6. Bendrieji gebėjimai. Nagrinėjami bendrieji gebėjimai; intelektas (2–3 pasirinktinai).

19.3. Asmenybės psichologija.

19.3.1. Asmenybės samprata. Aptariama asmenybės apibūdinimą, tipus, vientisumą.

19.3.2. Asmenybės aiškinančios teorijos. Nagrinėjamos asmenybės aiškinančios teorijos (2–3 pasirinktinai).

19.3.3. Asmenybės raida. Aiškinamasi asmenybės raida.

19.3.4. Temperamentas. Aiškinamasi, kas yra temperamentas.

19.3.5. Charakteris. Aiškinamasi, kas yra charakteris.

- 19.3.6. „Aš“ vaizdas. Nagrinėjamas „Aš“ vaizdas. Savęs vertinimas.
- 19.3.7. Emocijos ir jausmai. Nagrinėjamas emocijų ir jausmų pasaulis.
- 19.4. Pagalbos sau ir kitam galimybių pažinimas.
  - 19.4.1. Ypatingi jausmai. Aptariama, kokie yra ypatingi jausmai (pyktis, baimė, gėda, kaltė).
  - 19.4.2. Emocijų sutrikimai. Nagrinėjami emocijų sutrikimai, emocijų ir nuotaikų valdymas.
  - 19.4.3. Stresas. Nagrinėjamas stresas ir jo valdymas.
  - 19.4.4. Smurtas. Aiškinamasi smurto ypatumai, jo rūšys, priežastys, pasekmės, pagalbos galimybės.
  - 19.4.5. Psichologinės krizės. Aiškinamasi psichologinės krizės samprata, prevencija ir įveikos strategijos.
  - 19.4.6. Savižudybė. Nagrinėjama savižudybės psichologija.
- 20. Mokymo(si) turinys. IV gimnazijos klasė.
  - 20.1. Bendravimas. Bendravimo ypatumai.
    - 20.1.1. Bendravimo įgūdžiai. Nagrinėjamas bendravimo įgūdžių formavimasis.
    - 20.1.2. Įspūdis. Aiškinamasi, koks būna pirmas įspūdis.
    - 20.1.3. Įgūdžiai. Lavinami kalbėjimo ir aktyvaus klausymosi įgūdžiai.
    - 20.1.4. Neverbalinis bendravimas. Nagrinėjamas neverbalinis bendravimas, kūno kalba.
    - 20.1.5. Pasirengimas darbo pokalbiui. Praktikuojamas pasirengimas darbo pokalbiui, ruošiamasi profesinei ateičiai.
  - 20.2. Socialinis suvokimas.
    - 20.2.1. Stereotipai. Aiškinamasi, kokie būna stereotipai ir nuostatos.
    - 20.2.2. Socialinė atribucija. Aiškinamasi, kas yra socialinė atribucija.
    - 20.2.3. Kito žmogaus suvokimas. Apžvelgiamos kito žmogaus suvokimo ir vertinimo klaidos.
  - 20.3. Grupės psichologija.
    - 20.3.1. Grupė. Aiškinamasi grupės samprata, struktūra, įvairovė.
    - 20.3.2. Asmenybė ir grupė. Nagrinėjamas asmenybės ir grupės santykis.
    - 20.3.3. Konformizmas. Aiškinamasi, kas yra konformizmas.
    - 20.3.4. Lyderystė. Aiškinamasi, kas yra lyderystė.
    - 20.3.5. Manipuliatyvus elgesys. Nagrinėjamas manipuliatyvus elgesys.
  - 20.4. Konfliktai ir jų sprendimai.
    - 20.4.1. Konfliktas. Aiškinasi konflikto sampratą. Nagrinėjamas konstruktyvus ir destruktivus konfliktas.
    - 20.4.2. Konflikto signalai. Nagrinėjama, kokie būna konflikto signalai; konflikto priežastys.
    - 20.4.3. Sunkumų įveika. Konflikto sprendimo strategijos. Nagrinėjamos konflikto sprendimo strategijos; konstruktyvūs konflikto sprendimai.
  - 20.5. Bendravimo, bendradarbiavimo ir gyvenimo sunkumų įveika.
    - 20.5.1. Psichologinė pagalba. Nagrinėjamos psichologinės pagalbos galimybės.
    - 20.5.2. Dalyvavimas bendruomenės gyvenime. Aptariamas dalyvavimas bendruomenės gyvenime, visuomeninėse organizacijose svarba teikiant psichologinį palaikymą.

VI SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

21. Mokinių pasiekimų lygių požymiai pateikiami III–IV gimnazijos klasių koncentru ir yra detalizuoti keturiais lygiais: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3), aukštesnysis (4). Psichologijos mokinių pasiekimai vertinami pasirenkamais pažangos fiksavimo būdais: pažymiais, „įskaityta“, „neįskaityta“, „padarė pažangą“, kaupiamuoju vertinimu, pažangos stebėjimo ir vertinimo aplanku ir pan. Kai mokinių pasiekimai vertinami pažymiais, jie siejami su pasiekimų lygiais: slenkstinis (1) lygis – 4, patenkinamas (2) lygis – 5–6, pagrindinis (3) lygis – 7–8, aukštesnysis (4) lygis – 9–10. Vertinimas turi motyvuoti mokinius aktyviai dalyvauti pamokoje, taikyti psichologijos žinias praktiškai. Vertinimo objektu neturėtų būti mokinio asmeninė patirtis, psichologinių testų rezultatai ar mokinių savianalizės duomenys.

22. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai skirti vertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Remiantis nurodytais požymiais galima spręsti apie tarpinius mokinių pasiekimus ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus.

23. Aprašant pasiekimų lygių požymius naudota mokinių pasiekimų augimą rodanti savarankiškumo skalė ir sąvokos:

23.1. padedamas – procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

23.2. naudodamasis netiesiogine pagalba – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, naudodamasis papildomai pateikta medžiaga, vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

23.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

23.4. savarankiškai – užduotį atlieka be pagalbos.

24. Rengiant formuojamojo ar apibendrinamojo vertinimo užduotis ugdymo procese svarbu atsižvelgti į pasiekimų lygių požymius ir pateikti mokiniams skirtingus pasiekimų lygius atitinkančias užduotis, kurios turėtų būti pateiktos visiems mokiniams neribojant jų galimybių atlikti ir sudėtingesnes užduotis. Užduotys turėtų būti parengtos taip, kad būtų galimybė vertinti skirtingų pasiekimų sričių gebėjimus, tačiau nereikėtų siekti į vieną pasiekimų vertinimo užduotį įtraukti visų ar daugelio pasiekimų sričių gebėjimų. Svarbu, ypač formuojamojo vertinimo, užduotis parengti taip, kad galima būtų vertinti skirtingų mokinių daromą pažangą ir teikti veiksmingą, mokyti padedantį ir motyvuojantį grįžtamąjį ryšį.

25. III ar (ir) IV gimnazijos klasėse mokiniai gali pasirinkti rengti brandos darbą.

VII SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

26. Lentelėje pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų požymių lentelėje raide ir skaičių junginiu (pavyzdžiui, A1.3) – žymima pasiekimų sritis (A), pirmas skaičius nurodo pasiekimą (1), o antras skaičius (3) – pasiekimų lygį.

27. Pasiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Savęs pažinimas ir tyrinėjimas (pažinimo ir asmenybės psichologija) (A)			
Apibrėžia psichologijos mokslo objektą, išvardija psichologijos mokslo sritis ir tyrimų metodus (A1.1).	Atskleidžia esminius psichologijos mokslo tyrimų metodų bruožus. Mokytojo padedamas numato praktines psichologijos žinių pritaikymo galimybes kasdienėje aplinkoje (A1.2).	Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba paaiškina psichologijos mokslo ryšius su kitais mokslais. Palygina taikomąją ir teorinę psichologiją, išskirdamas jų skirtumus (A1.3).	Savarankiškai analizuoja psichologijos ryšius su kitais mokslais, geba apibūdinti psichologijos mokslo vietą kitų socialinių mokslų sistemoje. Suvokia ir apibūdina psichologijos mokslo žinių pritaikymo galimybes naujame kontekste (A1.4).
Bendrais bruožais apibūdina pažinimo procesus ir jų veikimo mechanizmus, atpažįsta intelekto ir kūrybinio mąstymo sąvokas (A2.1).	Padedamas apibūdina savo pažinimo procesų ypatumus. Paaiškina vaizduotės ir kūrybinio mąstymo principų veikimą kasdienėse paprastose situacijose (A2.2).	Konsultuodamasis nurodo pažinimo procesų lavinimo galimybes. Atskleidžia kūrybinio mąstymo svarbą įprastuose ir naujuose kontekstuose (A2.3).	Savarankiškai numato pažinimo procesų lavinimo, emocijų valdymo strategijas. Išsamiai atskleidžia intelekto esminius teiginius ir juos palygina (A2.4).
Bendrais bruožais apibūdina asmenybės, temperamento ir charakterio sąvokas, pagrindines emocijas ir jų neverbalinius požymius (A3.1).	Atpažįsta esminius temperamento ir charakterio bruožus. Atpažįsta pagrindinių savo ir kitų asmenų emocijų pasireiškimo atvejus įprastame kontekste (A3.2).	Paaiškina asmenybės raidos dėsningumus. Apibūdina motyvacijos prigimtį. Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba analizuoja savo emocijų ir jausmų įtaką bendravimui, aprašo sau būdingą Aš vaizdą ir savęs vertinimą (A3.3).	Argumentuotai atskleidžia savąjį individualumą, atskleisdamas jį įprastuose ir naujuose kontekstuose. Išsamiai atskleidžia pagrindinius asmenybės teorijų teiginius ir juos palygina. Savarankiškai analizuoja savo emocijų ir jausmų įtaką bendravimui. Konsultuodamasis susieja savo poreikius, interesus,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			lūkesčius su turimos motyvacijos lygiu (A3.4).
2. Savęs pažinimas santykiuose su kitais (socialinė psichologija) (B)			
Paaiškina bendravimo (komunikacijos) sampratą ir atpažįsta pagrindines bendravimo dėsningumus kasdienėje aplinkoje. Skiria verbalinį ir neverbalinį bendravimą (B1.1).	Atpažįsta dažniausius neverbalinius ženklus įprastame kontekste. Atskleidžia neverbalinio bendravimo ir aktyvaus klausymo svarbą (B1.2).	Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba atpažįsta ir paaiškina pagrindines bendravimo proceso sudėtines dalis įprastame kontekste. Paaiškina aktyvaus bendravimo veiksnius, empatiją, grįžtamojo ryšio svarbą (B1.3).	Savarankiškai atpažįsta ir paaiškina pagrindines bendravimo proceso sudėtines dalis naujame, kintančiame kontekste. Susieja empatiją su neverbalinio bendravimo ir aktyvaus klausymo įgūdžiais. Bendraudamas naudoja aktyviojo klausymosi techniką, suteikia grįžtamąjį ryšį (B1.4).
Bendrais bruožais apibūdina socialinio suvokimo, socialinio vaidmens sąvokas (B2.1).	Paaiškina socialinio suvokimo dėsningumus, išvardina dažniausia pasitaikančias socialinio suvokimo ir vertinimo klaidas (B2.2).	Analizuoja socialinio suvokimo įtaką bendravimui. Paaiškina stereotipo, nuostatų, socialinės atribucijos sąvokas ir atskleidžia jų svarbą bendravime. Pateikia stereotipų ir socialinės atribucijos pavyzdžių iš savo kasdienės aplinkos (B2.3).	Savarankiškai atpažįsta socialinio suvokimo ir vertinimo klaidas. Paaiškina socialinio suvokimo ypatumus, susieja su juos lemiančiais veiksniais. Atpažįsta žmonių tarpusavio santykių savybes (altruizmas, bendradarbiavimas) realaus gyvenimo situacijose (B2.4).
Bendrais bruožais apibūdina socialinės grupės sąvoką. paaiškina pagrindinius bendravimo grupėje dėsningumus (B3.1).	Palygina formalias ir neformalias grupes. Paaiškina grupės nario statuso ir konformizmo sąvokas. Padedamas atpažįsta grupės socialinės įtakos asmeniui būdus (socialinis pastiprinimas, socialinis spaudimas, deindividualizacija, manipuliacija) (B3.2).	Palygina lyderio, atstumtojo, izoliuotojo statuso požymius, atpažįsta pavyzdžius įprastame kontekste. Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba palygina grupės socialinės įtakos asmeniui būdus (socialinis pastiprinimas, socialinis spaudimas, deindividualizacija, manipuliacija) ir atpažįsta juos realaus gyvenimo įprastose aplinkose (B3.3).	Analizuoja turimo statuso įtaką savo ir kitų asmenų bendravimui, pateikia pavyzdžius iš įprasto konteksto. Vertina konformizmo svarbą prisitaikymui. Savarankiškai atpažįsta ir palygina grupės socialinės įtakos asmeniui būdus (socialinis pastiprinimas, socialinis spaudimas, deindividualizacija, manipuliacija) realaus gyvenimo įprastose ir naujose aplinkose (B3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Paaiškina konflikto sąvoką, įvardija konfliktų rūšis (B4.1).	Padedamas atpažįsta konfliktų požymius ir kilimo priežastis. Atpažįsta neigiamas konfliktų pasekmes (B4.2).	Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba nurodo konfliktų kilimo priežastis, atpažįsta konflikto požymius, konsultuodamasis įvardija galimas nesudėtingų konfliktinių situacijų sprendimo strategijas. Palygina konstruktyvius ir destruktivius konfliktus, pateikia pavyzdžių iš įprasto konteksto (B4.3).	Savarankiškai apibendrina savo patirtį sprendžiant konfliktus, nurodo konfliktų kilimo priežastis, naudoja konstruktyvias konflikto sprendimo strategijas. Konsultuodamasis pateikia galimus sudėtingų konfliktinių situacijų sprendimo būdus (B4.4).
3. Pagalbos sau ir kitam galimybių pažinimas (C)			
Išvardija visuomenines organizacijas (esančias konkrečioje savivaldybėje), kurios teikia psichologinę paramą (C1.1).	Paaiškina visuomeninių organizacijų (esančių konkrečioje savivaldybėje), kurios teikia psichologinę paramą, veiklos pobūdį, išvardija jose teikiamos psichologinės paramos formas (C1.2).	Paaiškina bendruomenės, visuomeninių organizacijų svarbą smurto, psichologinių krizių, priklausomybių prevencijai. Padedamas suranda visuomenines organizacijas, tinkamas savanorystei ir bendradarbiavimo įgūdžiams lavinti, ir diskutuoja apie mokinių galimybes dalyvauti bendruomeninėje veikloje (C1.3).	Įvertina savo bendradarbiavimo įgūdžius ir numato jų tobulinimo sritis ir galimybes. Padedamas mokytojo susieja įvairius psichologinius sunkumus (smurtas, krizės, savižudybė, priklausomybės) su prieinamomis psichologinės paramos teikimo vietomis konkrečioje savivaldybėje ar internete, ir sukuria būdą, kaip pagalbą pasiūlyti bendraamžiams (C1.4).
Nurodo psichologo, psichoterapeuto, psichiatro darbo specifiką. Bendrais bruožais apibūdina streso, nerimo, smurto, psichologinės krizės, priklausomybės sąvokas (C2.1).	Padedamas palygina psichologo, psichoterapeuto, psichiatro darbo specifiką, nurodant jų skirtumus. Paaiškina emocinių išgyvenimų įtaką žmogaus fizinei ir psichinei sveikatai. Įvardija ryšį tarp patiriamo streso, smurto, psichologinės krizės ir savižudybės (C2.2).	Naudodamasis netiesiogiai teikiama pagalba atpažįsta streso, nerimo, smurto, psichologinės krizės, savižudybės rizikos požymius, pasireiškiančius kasdienėje aplinkoje. Paaiškina ryšį tarp patiriamo streso, smurto, psichologinės krizės ir savižudybės (C2.3).	Pagrindžia emocinių išgyvenimų svarbą psichinei sveikatai. Savarankiškai atpažįsta pagrindinius psichologinės krizės, savižudybės rizikos požymius ir nurodo, kur gali kreiptis psichologinės krizės atveju. Įtikinamai argumentuoja psichologinės pagalbos svarbą krizinių išgyvenimų atveju (C2.4).

